

**Деякі аспекти залежності стану економіки країни від рівня її
інноваційної активності**

*Романчик Т.В., к.е.н., доцент кафедри економіки та маркетингу
Національного технічного університету «Харківський політехнічний
інститут»*

Економічний розвиток країни знаходиться у прямій залежності від стану її інноваційної активності, яка, в свою чергу, певним чином пов'язана з підготовкою наукових кадрів та їх науковою діяльністю. Інноваційне спрямування є закономірним для розвитку сучасної економічної системи.

Наразі промисловим підприємствам доводиться працювати у надскладних умовах, що обумовлено низкою факторів соціально-економічного та політичного впливу. Негативні процеси, що спостерігаються в економіці, ускладнюють роботу структурних одиниць, перешкоджають раціоналізації виробничих процесів, наукової діяльності, процесів управління функціонуванням підприємств.

За аналізом оцінок Всесвітнього економічного форуму місця у першій двадцятці за індексом глобальної конкурентоспроможності посідають країни, які позиціонують себе як експортери високотехнологічного обладнання та новітніх технологій [4, с. 14]. Україна не здатна поки змагатися з інноваційно-розвиненими країнами, хоча й прагне до покращення свого економічного становища. Згідно з даними, наведеними у звіті Світового економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність за 2015-2016 рр., Україна поступилася на 3 позиції в загальному рейтингу порівняно з даними попереднього дослідження й посіла 79 місце серед 140 досліджуваних країн [1].

Традиційно Україна вважалася державою з вагомим науковим потенціалом [3], але економічні й геополітичні процеси, що відбуваються, негативним чином вплинули на розвиток її інноваційної діяльності.

Саме інноваційний потенціал є вирішальним чинником забезпечення конкурентоспроможності країни. Для визначення перспектив його розвитку необхідно проаналізувати існуючі можливості інноваційного розвитку у міжнародному аспекті з точки зору міжнародного співробітництва у сфері інновацій, можливості експорту техніки та технологій.

Щорічно визначаються рейтинги країн за інноваційним розвитком та технологічною готовністю. Підсумки дослідження показників діяльності України за останні роки свідчать: частка України на ринку високотехнологічної продукції становить приблизно 0,1 %, експорт формується переважно за рахунок сировинних галузей. Наукоємність промислового виробництва в Україні зараз не перевищує 1 %, що у десятки разів менше за світовий рівень [4].

Це пояснюється показниками, які характеризують фінансування вітчизняної науки. Для нормального функціонування наукових установ необхідні відрахування на їх потреби в розмірі 0,9% ВВП. Згідно західним

науковим дослідженням, дохід держави здатне принести фінансування науки на рівні зверх 1,4% ВВП. Якщо порівнювати ситуацію, що склалася в Україні, з європейськими нормами, то за даними 2014 р., частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%. До 2020 року цей показник планується збільшити до 3 %. Частка витрат на наукову і науково-технічну діяльність в Україні у 2015 р. залишається меншою ніж 1% ВВП, наукоємність ВВП склала 0,62%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21% (у 2014 р. – 0,26%). Це значення є найменшим за період 2005 – 2015 рр., що свідчить про втрачання наукою здатності виконувати економічну функцію. [1, с. 132]. В останні роки в країні сформувалась система фінансування науки за «залишковим принципом». Це привело до того, що вітчизняна наука практично за всіма параметрами відстає від науки розвинених країн та перебуває у надзвичайно скрутному стані.

За межами фінансування опинилася велика кількість наукових проектів у вищих навчальних закладах, що сприяє відтоку молодих науковців та талановитої молоді. Усупереч світовим тенденціям продовжується скорочення загальної чисельності кадрів, зайнятих у сфері досліджень і розробок. Слід додати, що низький рівень оплати праці в науковій сфері сприяє відтоку наукових кадрів і кваліфікованих спеціалістів з України, а також переходу до інших видів діяльності, не пов'язаних ні з наукою, ні з матеріальним виробництвом [2, с. 8].

За думкою експертів нинішній рівень фінансування наукових установ і наукових програм в Україні впав до показника слаборозвинених країн Африки. Як наслідок, за період з 1990 р. кількість працівників інноваційної сфери в Україні зменшилась більше ніж в 3 рази, тоді як у США та Західній Європі цей показник збільшився вдвічі. За цей період освоєння нових видів техніки знизилось у 14 разів. За період 2005-2015 рр. кількість працівників організацій, що здійснюють наукову і науково-технічну діяльність, скоротилася на 40,4%, у т.ч. дослідників – на 36,9% [1]. Наразі в країні за рахунок впровадження інноваційних технологій приріст ВВП складає лише 0,7%, тоді як в розвинених країнах він досягає 90%.

Враховуючи вкрай складну економічну та політичну ситуацію, що склалася останнім часом в Україні, можна стверджувати, що безумовно, сучасне економічне становище України характеризується глибокою кризою: розбалансованістю народного господарства, великим державним (зовнішнім та внутрішнім) боргом, значним дефіцитом державного бюджету, вкрай розлагодженим станом фінансів, що ускладнює виділення коштів на розвиток науки. В умовах економічної кризи підприємства не мають достатньо коштів для розробки тих чи інших наукових проектів. Якщо вони з'являються, то переважно спрямовуються на фінансування тих з них, що можуть принести миттєвий ефект. Але економія на науці — прямий шлях до ще більшої відсталості та злиденності. Скупість суспільства стосовно науки обертається великими економічними та соціальними втратами [5].

В сучасних умовах без прогресивного випереджаючого розвитку фундаментальних досліджень загальне піднесення ані науки, ані виробництва

неможливе. Фундаментальні дослідження без державної підтримки здійснюватися не можуть [5].

Будь-яка держава, в якій не створюються гідні умови для праці вчених, приречена на відставання у науково-технічному розвитку та втрату свого статусу. Вивід економіки країни з вкрай складного положення залежить перш за все від рівня її інноваційності. Підвищенню рівня конкурентоспроможності української економіки шляхом активізації її науково-інноваційної діяльності повинні сприяти наступні умови:

- попит на науку має формуватися на загальнодержавному рівні;
- підвищення обсягу фінансування вітчизняної науки;
- впровадження системи державного замовлення на створення новітніх технологій у сфері науки і техніки, що повинно сприяти розробленню та впровадженню інноваційних технологій у виробництво та виведенню на ринок вітчизняної інноваційної продукції;
- створення у вищих навчальних закладах системи забезпечення інноваційної діяльності;
- залучення молоді до інноваційної діяльності як у галузі освіти, так і у промисловому секторі;
- впровадження системи навчання та підвищення кваліфікації кадрів у сфері інноваційної діяльності, трансферу технологій та інтелектуальної власності;
- створення умов для полегшення впровадження інноваційних розробок у практичну площину;
- розвиток трансферу технологій.

Використана література:

1. Аналітична довідка. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік. – МОН: Український інститут науково-технічної і економічної інформації. - Київ – 2016. – 199 с.
2. Мазур О.А. Українська наука — цифри і факти http://www1.nas.gov.ua/publications/books/serii/academy/1102010/Documents/2013_7/Nauka_Ukr_V7_2.pdf
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. *Статистичний збірник* КИЇВ 2013 Державна служба статистики України. – 287 с.
4. Шовкалюк В.С. Інноваційний розвиток України: особливості 2012 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.nas.gov.ua/publications/>.
5. Електронний ресурс. – Режим доступу: [<http://lektsii.org/3-90891.html>]